

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kustbebyggelseprojektet

Ortspresentation Bovallstrand

Rapportnr: 2011:29, bilaga 6

ISSN: 1403-168X

Kustbebyggelseprojektet

Slutrapport, skede 1, norra Bohuslän, Strömstad,
Tanum, Sotenäs, Lysekil,
Ortspresentation Bovallstrand

Författare: Ann Mari och Gunnar Westerlind

Omslag: Bovallstrand 2010, foto Gunnar Westerlind

Samtliga historiska fotografier kommer från
Västarvets fotodatabas. Fotografierna från 1970-
talet har tagits av Marianne Ohlander, Lars Alve-
gård och Gunnar Westerlind. Samtliga fotografier
från 2010 är tagna av Gunnar Westerlind.

Rapportansvarig: Mats Herklint

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län,
Kulturmiljöenheten.

Rapporten finns som pdf på
www.lansstyrelsen.se/vastraqotaland under Publi-
kationer/Rapporter

Avsiktsförklaring

Detta är en ortspresentation i Kustbebyggelsepro-
jektet. Den baseras på material i rapporterna Kust-
orter i Göteborgs- och Bohuslän från början av
1980-talet och resultatet av en fältinventering
under sommaren 2010.

Varje ortspresentation ska kunna läsas separat.
Vissa delar av texten är därför identiska i de olika
presentationerna.

Avsnittet Rekommendationer har bearbetats efter
kontakt med kommunen.

Bovallstrand 2010.

Innehåll

Inledning

1. Kustbebyggelseprojektet
2. DIVE-metoden
3. Genomfört arbete
4. Fortsatt arbete

Översiktlig beskrivning av utvecklingen fram till 2010

1. Samhällets utveckling i stort
2. Bebyggelsemiljön på land
3. Miljön i hamnen

Detaljerad beskrivning av nuläget 2010

1. Samhället som helhet
2. Bebyggelsemiljön
3. Hamnmiljön

Detaljerad analys av spåren av den historiska utvecklingen

1. Före 1860
2. 1860-1910
3. 1910-1950
4. 1950-1980
5. 1980-2010

Värdering och sårbarhet

1. Vetenskapliga värden
2. Upplevelsevärden
3. Bruksvärden
4. Sårbarhet
5. Vad ska värnas?
6. Hur ska det ske?

Slutsatser och rekommendationer för framtiden

1. Översiktsplanering
2. Detaljplanering
3. Kulturmiljöprogram
4. Rekommendationer

Inledning

Kustbebyggelseprojektet

Kustbebyggelseprojektet syftar till att utveckla metoder för att beskriva hur bebyggelsen i olika kustorter förändrats och utvecklats under olika tidsperioder. Det är ett led i arbetet med kultur- miljöfrågorna i miljömålen Levande kust och skärgård och God bebyggd miljö. Resultatet ska också kunna vara en del i arbetet med kustzonsplanering, kommunal översiktsplanering och information till allmänheten.

Den första delen av arbetet har genomförts sommaren 2010 i form av fältinventeringar i tretton platser i norra Bohuslän. Dagens situation jämförs med situationen under olika epoker från tiden före 1860 till och med 1980-talet. Under 2011 planeras en liknande analys i utvalda kustorter i Blekinge och Västernorrland.

DIVE-metoden

I en DIVE-analys som utarbetats av Riksantikvaren i Norge tillsammans med Riksantikvarieämbetet i Sverige behandlas flera geografiska nivåer och olika tidsepoker. Arbetet bedrivs i fyra steg. I en första fas samlas materialet och sorteras geografiskt och tidsmässigt. I fas två bedöms vad de insamlade uppgifterna berättar eller representerar. Under fas tre diskuteras kulturhistoriskt värde och sårbarhet inför framtida förändringar och slutligen i fas fyra hur samhällets historiska karaktär bör tas tillvara i framtiden.

I Kustbebyggelseprojektet innehåller de geografiska nivåerna "Riket" och "Regionen" korta beskrivningar av de bakomliggande krafter som for-

mat kustområdena i olika regioner under olika tider. Tidsepokerna representerar olika utvecklingsskeden men stämmer också överens med det underlagsmaterial som finns. På nivån "Hela samhället" analyseras tätortens utbredning och karaktär översiktligt för att därmed fånga särarten på varje plats. På nivåerna "Utvalda delar av samhället kärna" och "Hamnen" analyseras hur olika delar förändrats med tiden - dels på land och dels längs stranden. Miljöerna på land väljs utifrån förutsättningarna i varje ort.

Genomfört arbete

Sommaren 2010 har fältinventeringar genomförts i kommunerna Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekil. Fältarbetet har till största delen baserats på rapporter från 1980-talet och genomförts då liksom nu av arkitekterna Ann Mari och Gunnar Westerlind. Resultatet av fältinventeringen i Bovallstrand presenteras här enligt DIVE-metoden.

De berörda kommunerna har liksom länsstyrelsen och Bohusläns museum fått tillfälle att lämna synpunkter på alla ortspresentationer.

Jämförande sammanställningar och en diskussion om regionala likheter och olikheter har genomförts i projektets slutrapport som finns tillgänglig på länsstyrelsens hemsida.

Fortsatt arbete

Nationella jämförelser och en diskussion om metoder att följa upp förändringar i bebyggelsen kommer att genomföras under projektets skede 2.

En ansökan om medel för jämförande studier i Blekinge och Västernorrland har lämnats in.

Översiktlig beskrivning av utvecklingen – steg 1

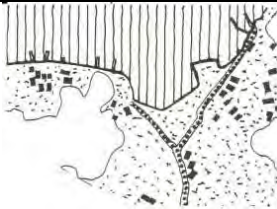

Samhällets utveckling i stort

	Riket	Regionen	Samhällets utbredning och karaktär	
Framtid	EU-reglerat näringsliv. Ökad andel äldre. Ändrad regionindelning. Ökad sjöfart och fortsatt bilism. Skärpt miljöpolitik. Ny plan- och bygglag.	Ökad turism. Ökat säsongboende. Kommunalt samarbete. Fortsatt bilism och ökad fritidssjöfart. Ökad vindkraft. Ökat antal reservat.	 Utdrag ur Öp 2010	Kommunen avser att göra en fördjupad översiktsplan och studera möjligheterna att förtäta inom befintliga områden samt värna kulturmiljön.
1980-2010	EU-stöd och regler. "Kunskapsamhälle". Storstadstillväxt. Koncentration av samhällstjänster. Ökad landsvägstrafik. Ökade miljökrav. MB, PBL och KML.	Minskat fiske, ökad turism. Tillväxt i ett fåtal orter. Regionförbund. Utbyggda vägar & broar. Riksintressen och reservat. Översiktsplaner och regionala planer mm. Bygglovbefrielser mm.	 2010	I Bovallstrand ligger områden för helårsboende och skolan utanför den gamla kärnan där det finns butiker men framförallt sommarbostäder och bryggor för fritidsbåtar.
1950-1980	Internationell stordrift. Industrisamhälle. Flera sociala reformer. Flykt från landsbygden. Kommunsammanslagningar. Ökad flyg- och landsvägstrafik. Miljölagstiftning. Fysisk riksplanering.	Minskade basnäringar, ökad industri och turism. Befolkningskoncentration till färre orter. Konflikter fastboende och fritidsbor. Utbyggda broar & hamnar. Bevarande av natur & kultur. Byggnads- och detaljplaner.	 1970-tal	Antalet arbetstillfällen och åretruntboende minskar. Många äldre hus blir fritidshus i det gamla samhället där en handfull butiker ännu finns kvar. Nya bostäder byggs utanför området med äldre bostäder.
1910-1950	Konjunktursvängningar. Internationellt beroende. Fackföreningar mm. Allmän rösträtt mm. Inflyttning till städer. Municipalsamhällen. Bil- och busstrafik. Plan- och bygglagar.	Beredskapsarbeten. Ökad industri och turism. Tillbakagång eller tillväxt i kustsamhällena. Fackföreningar mm. Utbyggda landsvägar och hamnar. Växande friluftsliv. Lokala stadgor och planer.	 1930-tal	Fraktfarten och stenhandlingen drabbas av kriser liksom fisket men badgäströrelsen består. Den f d viken mitt i samhället fylls ut och en ny brygga anläggs liksom ett friluftsbad, kyrka och skola.
1860-1910	Näringsfrihet och liberalism. Fortsatta klasskillnader. Skolplikt mm. Kommunreform. Ångbåtar och järnvägar. Byggnadsstadga mm.	Fiske, turism och industri. Ökande befolkning i större samhällen. Frikyrkorörelser mm. Säkrare farleder längs kusten för större fartyg. Naturens värde för hälsan. Lokala stadgor.	 1890	Stenhuggeri och sillfiske medför att samhället snabbt växer till med rader av bostadshus på egna tomter och fler-dubbla rader av sjöbodar vid stränderna. Turister börjar komma.
Före 1860	Handelsrestriktioner. Skråväsende. Stora klasskillnader. Indelning i socknar. Segelfartyg och hästskjutsar & gångtrafik. Skatt knuten till markägande och handel.	Jordbruk och fiske. Stor ökning av befolkningen under sillperioderna. Sockencentra på land. Farleder längs kusten och västerut och få vägar på land. Fritt byggande på utmarker och kronomark.	 1840	Bovallstrand är sedan 1500-talet ett litet fiskar- och sjöfartssamhälle vid den djupa Bottnafjorden och innanför en skyddande skärgård. Bebyggelsen ligger i två olika grupper invid bergen.

Bebyggelsemiljön på land

	Del av samhället	Marken	Byggnaderna
Framtid	 <p>Utdrag ur Öp 2010</p>	Enligt översiktsplanen från 2010 ska arbetet med en fördjupning av översiktsplanen föregås av en inventering av mellanrummen i samhället.	Enligt översiktsplanen från 2010 ska arbetet med en fördjupning av översiktsplanen föregås av en bebyggelseinventering.
1980-2010	 <p>2010</p>	 <p>Det gamla stenbrottet i Stora Korpåsberget blir hustomter.</p>	 <p>Ett fåtal stora nya bostadshus tillkommer inne i det gamla samhället.</p>
1950-1980	 <p>1970-tal</p>	 <p>Den stora planen mitt i samhället blir en asfalterad parkeringsplats.</p>	 <p>En del av de mindre husen utvidgas genom tillbyggnader.</p>
1910-1950	 <p>1930-tal</p>	 <p>Omgivande kala berg står i stark kontrast till ordnade trädgårdar.</p>	 <p>Många av de stora dubbelhusen används för sommaruthyrning.</p>
1860-1910	 <p>1890</p>	 <p>Tomter med gräs och köksväxter omger de nya bostadshusen.</p>	 <p>Dubbelhus av olika storlekar uppförs innanför strandområdet.</p>
Före 1860	 <p>1840</p>	 <p>Bostadshusen ligger tätt direkt på de kala berghällarna.</p>	 <p>De äldsta husen är små enkelhus av timmer.</p>

Miljön i hamnen

	Hamnen	Bryggor och kajer	Byggnader
Framtid	 <p>Utdrag ur Öp 2010</p>	<p>Enligt översiktsplanen från 2010 ska arbetet med en fördjupning av översiktsplanen föregås av en inventering av mellanrummen i samhället.</p>	<p>Enligt översiktsplanen från 2010 ska arbetet med en fördjupning av översiktsplanen föregås av en bebyggelseinventering.</p>
1980-2010	 <p>2010</p>	 <p>Nya bryggor byggs eftersom behovet av båtplatser ökat.</p>	 <p>Bostadshus vid stranden ska locka fler boende till orten.</p>
1950-1980	 <p>1970-tal</p>	 <p>Raserade stenupplag och bryggor finns kvar längs stranden.</p>	 <p>Flera sjöbodar och magasin byggs om till bostäder.</p>
1910-1950	 <p>1930-tal</p>	 <p>Småbryggorna kompletterades med en långbrygga för fiskebåtar.</p>	 <p>För turisterna uppförs badrestaurang och badhotell mm.</p>
1860-1910	 <p>1890</p>	 <p>Längre bryggor och upplag för stenhantling anläggs.</p>	 <p>Rader av magasin och bodar för sillberedning uppförs.</p>
Före 1860	 <p>1840</p>		<p>Detaljerade bilder från hamnmiljön saknas men troligen fanns större och mindre timrade magasin, bodar och bryggor upplagda på stenkistor samt pålar för förtöjning av större fartyg ute i viken.</p>

Detaljerad beskrivning av nuläget 2010 – steg 1

Samhället i stort 2010

Översiktskarta över Bovallstrand med omgivning 2010.

1. Badholmen.
2. Äldsta delen av samhället.
3. Skomakarudden – övergivet industriområde.
4. Bostadshus från sent 1900-och början av 2000-talet.
5. Skola.
6. Områden från 1950 – 1980.
7. Fritidshus från efterkrigstiden.
8. Campingplats och fritidshus.
9. Varvet med fritidshus och båtplatser.

Karaktären skiftar mellan olika områden 2010

Den äldsta delen av samhället är ett traditionellt fiskeläge med vita hus och faluröda sjöbodar.

Torget är en utfylld asfalterad parkeringsplats med ICA-butik och hamnservice.

Vid Skomakarudden ligger övergivna industribyggnader på f d stenutskeppningsmark.

Mitt i samhället ligger täta rader med små dubbelhus och en tennisbana för sommargäster.

Längs de gamla infartsvägarna ligger trädgårdar med dubbelhus av olika storlek och från olika tider.

Ny bebyggelse är under uppförande på det tidigare stenbrottet i Stora Korpåsberget.

Stenhuggarsamhället byggdes upp med egna tomter och trädgårdar och är därför mycket lummigt.

Utanför gamla Bovallstrand har nya områden byggts - en del med traditionell form och naturanpassning.

Gruppbebyggelsen i Rågården från 1990-talet har bohuslänsk karaktär och god terränganpassning.

Vid Varvet har en ny fritidsbåtshamn och nya små fritidshus tillkommit med traditionell karaktär.

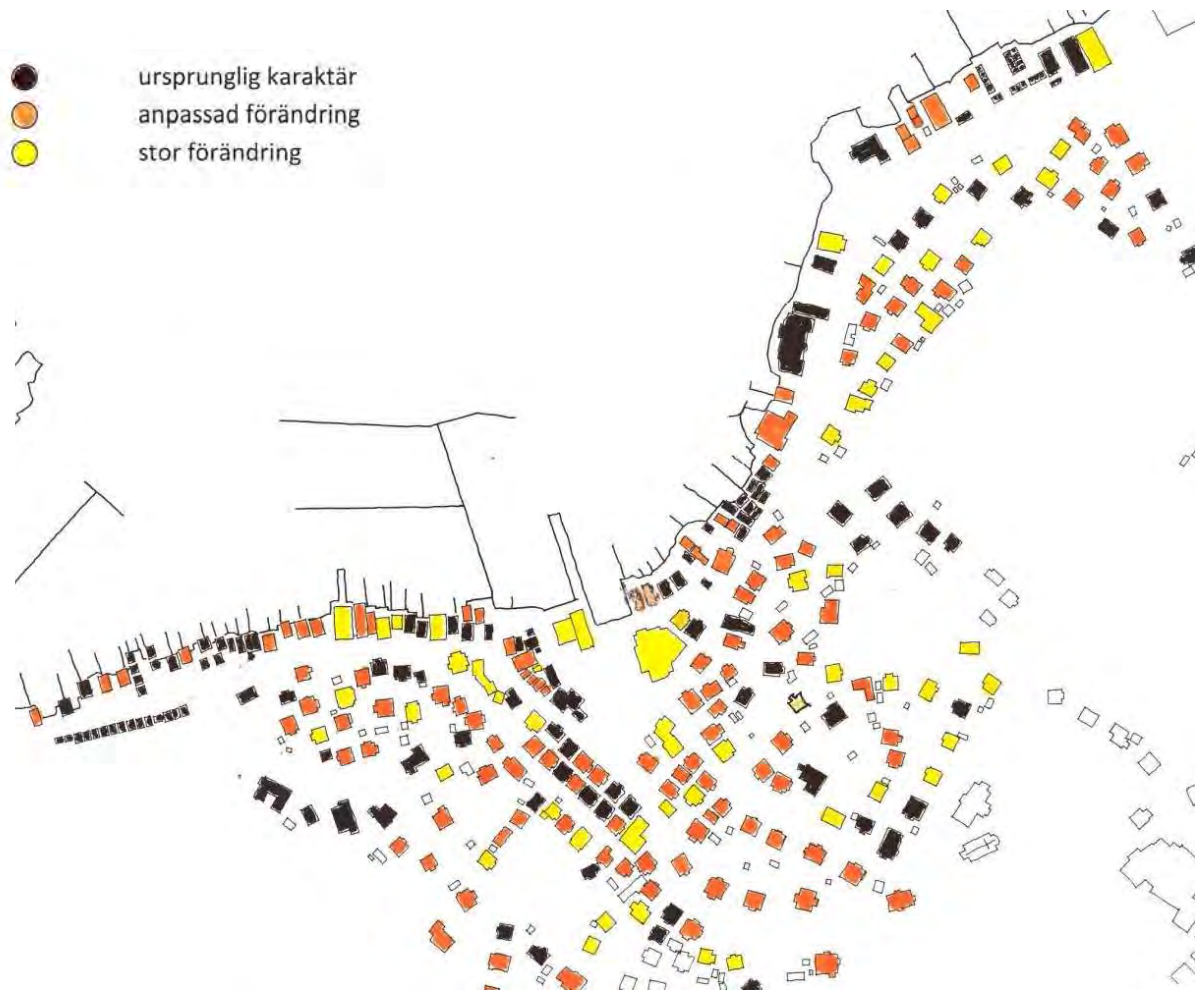

Ovanför campingplatsen klättrar nya fritidshus med modern utformning och färgsättning.

Fritidshus med attraktivt läge och utsikt mot Vikefjorden finns längre söderut.

Bebyggelsemiljön i Bovallstrand – förändringar 2010

Karta som visar bedömningen av byggnadernas förändring 2010.

Bovallstrand på 1950-talet.

Inventeringsresultat på land

Under sommaren 2010 genomfördes en inventering i Bovallstrand för att samla underlag för en redovisning av hur bebyggelsen i en del av det gamla samhället ser ut i dag och hur den har förändrats i förhållande till sin ursprungliga karaktär.

Vid inventeringen antecknades materialet på tak, och fasader, färgen på fasaderna och fönstrens utseende, omfattningen av olika tillbyggnader och byggnadernas tillkomstkaraktär och storlek. Sammanfattningsvis bedömdes graden av förändring som ursprunglig, anpassad eller stor.

Resultatet har sammanställts i excel-tabeller och möjliggör kartredovisningar av många olika slag. Dessa är dock mycket tidsödande och här har endast förändringsgraden redovisats på den karta som finns på föregående sida.

Totalt inventerades 190 bostadshus. Knappt tre fjärdedelar av husen bedömdes härstamma från 1800-talet, drygt en fjärdedel från 1900-talet och endast fyra från 2000-talet. Ca två tredjedelar av bostadshusen är traditionella dubbelhus i en, en och en halv eller två våningar. Fler än åtta av tio hus har träfasad. Mer än hälften är vitmålade, men gula och ljusgrå hus är också vanliga. Drygt en tredjedel av taken är täckta av tegel och knappt en fjärdedel av betongpannor. Drygt en tredjedel av husen har spröjsade fönster och två femtedelar har fönster med två lugter. Bebyggelsen är sedan gammalt indelad i tomter som avgränsas av murar, spjälstaket, trådstängsel eller häckar. Bostadsbebyggelsen består till största delen av dubbelhus i olika storlekar. Huvudkaraktären är väl bevarad

men med många variationer i detaljutformningen. Detaljplaner med utformningsbestämmelser saknas i området. Små successiva förändringar kan därför genomföras.

Inventeringen har dock gjorts snabbt och inte kunnat kontrolleras efteråt, vilket gör att felkällor finns.

Totala antalet inventerade hus 190

Tak	67 tegel, 45 betongpannor, 6 övrigt
Fasader	160 trä, 26 eternit, 1 plast, 1 betongsten
Fasadfärg	105 vit, 23 gul, 26 ljusgrå, 3 pastell, 8 faluröd, 12 övrigt
Fönster	69 spröjsade, 77 två-lufts, 44 en-lufts
Tillbyggnader	44 liten, 52 fler, 31 stor
Karaktär	133st 1800t, 51st 1900t, 4st 2000t
Förändring	52 ursprunglig, 91 anpassad, 47 stor
Dubbelhus	68 envån, 27 1½vån, 26 tvåvån

Uppgifterna som samlades in i Bovallstrand jämförs i slutrapporten med inventeringarna från de övriga orterna i norra Bohuslän.

På följande sidor beskrivs förändringarna i text och bilder.

Bebyggelsemiljön – marken mellan husen 2010

Det äldsta Bovallstrand präglas av höga berg, röda tegeltak, vita hus och faluröda sjöbodar.

I delar av samhället finns ännu kvarvarande berghällar som påminner om tidigare markutseende.

Bakom sjöbodarna utmed den västra stranden går en asfalterad väg fram till en parkeringsplats.

Den asfalterade hamnplanen används till parkering. Vid kajen finns en kran för båtupptagning.

ICA-butik, caféer, kiosk och hamnkontor omger asfaltplanen som är en träffpunkt i Bovallstrand.

Öster om torget finns ännu en gammal järn- och färghandel med dubbelsidig granittrappa utanför.

Invid torget börjar raden av likstora tomter från slutet av 1800-talet med häckar och murar framför.

Bostäderna i gamla Bovallstrand ligger i en dalgång omgiven av berg. Alla gator är asfalterade.

Tomterna omges av häckar eller spjälstaket. Ibland finns också stolpar, murar och trappor av sten.

De äldsta områdena är kuperade och några bodar ligger idag på land på utfylld mark.

Från Stora Korpåsberget leder en lång trätrappa upp till det nya bostadsområdet från det gamla.

I ytterkanterna av Bovallstrand har nya hus byggts på utfylld mark för att få maximal utsikt.

Bebyggelsemiljön – byggnaderna 2010

Under slutet av 1800-talet byggdes först täta rader av likstora hus nära centrum.

Senare kom större dubbelhus i kvarteren längre bort. De har ännu traditionell form och färg.

Husen på sluttningen i öster är mer individuellt utformade men följer ändå samma grundmönster.

De större dubbelhus som kom till i början av 1900-talet har höga sockelväningar av sten.

Många av bostadshusen har bevarade snickeridetaljer i form av omfattningar eller glasverandor.

Ett fåtal stora sk fyrfrontshus avviker från det generella mönster i samhället.

Denna färgrika och speciella byggnad kallas "Målarens hus" efter att ha tillhört en målerifirma.

Detta "kaptenshus" flyttades till platsen på 1850-talet och är ett av få hus med brutet tak i samhället.

Detta tillbyggda hus som varit specerifaffär och café byggdes på 1890-talet liksom många andra hus.

Huset med ICA-butiken har genomgått många förändringar och har nu fått en rationell tillbyggnad.

Mitt i ett gammalt kvarter har ett nytt stort hus byggts med traditionellt formspråk och stor veranda.

På Stora Korpåsberget byggs hus med traditionella färger och material men med olika form.

Hamm miljön i Bovallstrand – förändringar 2010

Karta som visar bedömningen av sjöbodarnas förändring 2010.

Bovallstrand på 1920-talet.

Inventeringsresultat i hamnen

Under sommaren 2010 genomfördes en inventering av sjöbodarna och övrig hamnbebyggelse i Bovallstrand för att samla underlag för en redovisning av hur hamnbebyggelsen i det gamla samhället ser ut i dag och hur den har förändrats i förhållande till sin ursprungliga karaktär.

Vid inventeringen antecknades materialet på tak och fasader, färgen på fasaderna, förekomsten av kaj eller brygga och byggnadernas användning. Sammanfattningsvis bedömdes graden av förändring som ursprunglig, anpassad eller stor.

Resultatet har sammanställts i excel-tabeller och möjliggör kartredovisningar av många olika slag. Dessa är dock mycket tidsödande och här har endast förändringsgraden redovisats på den karta som finns på föregående sida.

Bovallstrand på 1970-talet

Totalt inventerades 90 sjöbodarna och verksamhetslokaler. Hälften av byggnaderna används som förråd, en tredjedel är bostäder och drygt en sjättedel caféer, restauranger, butiker och servicelokaler för

hamnen. Karaktäristiska drag är tak av tegel, betongpannor eller plåt, faluröd träpanel och ett läge vid brygga eller på land. Stora förändringar som ombyggnader så att boende är möjligt är vanliga i Bovallstrand, men de som genomförts har endast i få fall förändrad huvudkaraktären. Den äldre sjöbodraden i Bovallstrand är därför mycket enhetlig. Nyare tillskott och ombyggnader av tidigare magasin har däremot en annorlunda karaktär vilket även innefattar marken och bryggorna kring dem.

Totala antalet inventerade byggnader 90

Takmaterial	tegel 35, betongpannor 23, övrigt 28
Fasad	trä 89, eternit 1
Fasadfärg	vit 3, faluröd 85, grå 1, tjärad 1
Förändring	urspr 53, anpassad 31, stor 6
Läge	vid brygga 48, vid kaj 3, på mark 40
Användning	förråd 45, bostad 33, butik 2, café, restaurang 6 konferens 3, galleri 5, mack 1, hamnkontor & service 2

Uppgifterna som samlades in i Bovallstrand jämförs i slutrapporten med inventeringarna från de övriga orterna i norra Bohuslän.

På följande sidor beskrivs förändringarna i text och bilder.

Hammiljön – kajen och bryggor 2010

Längst västerut längs stranden ligger den unika badanläggningen från 1910-talet på en rad holmar.

Vägen ut till holmarna är stensatt och kantad av stenspollare. Innanför ligger småbåtar förtöjda.

Från planen innanför Badholmarna leder en asfalterad väg utmed bodraderna in mot centrum.

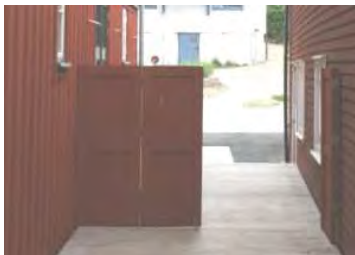
Utanför sjöbodarna ligger både större och mindre bryggor, några fungerar som "bostadsverandor".

Sjöbodarna ligger i flera rader och mellan dem går gångvägar täckta av grus, asfalt, sten eller trä.

Stenarbetena vittnar om att orten var ett samhälle där överbliven sten ofta används.

Gångtytor mellan "bostadsbodar" avskärmas på olika sätt men oftast kan man se ut till vattnet.

Bryggan som anlades för fiskefartyg används idag mest av fritidsbåtar åtminstone sommartid.

Vid sidan av huvudbryggan finns långa pontonbryggor för fritidsbåtar utanför de gamla träbryggorna.

På den östra sidan byggs en del nya bodar och bryggor för fritidsbruk – med sittmöbler och vindskydd.

En stensatt plan och stora trädäck med brädiskoning mot vågorna anläggs utanför sjöbodarna.

Nya pontonbryggor bogseras hit inför sommarsäsongen. Det blir till ganska trångt om vattenutrymmet.

Hamnmiljön – byggnaderna 2010

I den östra delen av hamnen är sjöbodraden glesare och mer varierad med olika åldrar och storlekar.

Bodarna i väster ligger tätt. En del av de större i två våningar har varit bostäder sedan 1970-talet.

I öster ligger den f d badrestaurangen från 1930-talet, som nu byggts om till bostäder.

Uteplatser, TV-antennar och moderna fönster hör till en bostadsbod liksom bilplats och soptunna.

Balkonger och vindskydd har funnits sedan 1970-talet och de fa-luröda träfasaderna består.

En halv bat, ett runt fönster och ett litet räcke inramar diskret den skyddade uteplatsen.

Olika knep används för att göra bostadsbodarna sjöbodlika – portar sätts framför glasdörrarna.

Balkongerna får genomskinliga räcken och dörrarna utformas som tunga magasinportar.

Invid berget och vägen bakom strandbodarna finns rader av små förrådsbodar utan vatten och el.

Längst österut har större magasin byggts om till bostäder och konferenslokal med egna bryggor.

Vid bryggorna finns både båtplatser och kranar för båtupptagning samt ytor för samvaro.

Ännu längre österut strax innan Skomakarudden förfaller en gammal industribyggnad.

Detaljerad analys av spåren av den historiska utvecklingen – steg 2 och 3

Tiden före 1860

Bovallstrand växer fram invid en grund vik mellan Gullviksberget och Stora Korpåsberget på mark som tillhör gården Finntorp. Orten nämns i Öresundstullens räkenskaper år 1585 då befolkningen livnär sig på sjöfart och fiske. Viken fungerar bra som hamn så länge båtarna är små och strandsittarna kan försörja sig på småfiske i skärgården utanför. Inseglingen från havet är relativt konfliktfri och Bovallstrand kan fungera som lastageplats för större segelfartyg. På 1658 års karta finns fyra bebyggelsestecken vid Bovallstrand. Fram till mitten av 1800-talet bor upp till 20 familjer på platsen. Bebyggelsen ligger i två grupper på båda sidor om den lilla viken invid Gullviksberget respektive Stora Korpåsberget.

Bovallstrand 1840.

Vilka spår finns kvar från tiden före 1860? Hur tydliga är de?

De fysiska spår som finns kvar och som är tydligt avläsbara i Bovallstrand är:

- Kvarvarande oregelbundna bebyggelselägen på sluttningarna väster respektive öster om nuvarande torget.
- Hamnlägena nedanför med bodar och bryggor på båda sidor om den nuvarande huvudbryggan.

Hur kan spåren förstöras?

Spåren blir otydliga om:

- Den äldre oregelbundna och småskaliga bebyggelsestrukturen förändras.
- Hamnstrukturen med bryggor och bodar utplånas.

Åren 1860-1910

Under 1800-talet fångas skarpsill och storsill. En guanofabrik och två sillexportfirmor finns vid selskiftet 1900. Fiskeflottan består av 10 drivgarnsbåtar. Bovallstrand är också utskeppningshamn för granit. Den bryts bl a på Stora Korpåsberget. Det rika sillfisket, stenindustrin och den lönsamma fraktfarten medför att antalet invånare fördubblas under 1890-talet.

Östra delen av Bovallstrand 1890.

Bebyggelsen växer till mellan bergen. Dubbelhus med likartat utseende och jämn storlek byggs i täta rader en bit från stranden. Grupper av sjöbodars ligger kring långa bryggor som leder ut i vattnet.

Bovallstrand får ångbåtsbrygga och blir badort. Sillfabrikörer och sillhandlare hyr först hos fiskarbefolkningen. Senare bildas ett badbolag. År 1909 öppnar Bovallstrands Badinrättning varmbadhus och hotell och år 1913 uppförs ett nytt badhus.

Vilka spår finns kvar från 1860-1910? Hur tydliga är de?

De tydligaste spåren från perioden är:

- Den tidstypiska bostads- och bodbebyggelsen från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.
- Terrassmurar, trappor, grindstolpar och verandapelare av huggen sten.

Hur kan spåren förstöras?

Spåren blir otydliga om:

- Tidstypiska karaktärsdrag utplånas eller försvansas.

Åren 1910-1950

Befolkningen i Bovallstrand växer så länge stenindustrin är lönsam. Den stadsplan som Albert Liljenberg upprättar år 1922 fastställs först år 1942 då samhällsutvecklingen stagnerat. Fiske blir den huvudsakliga näringskällan under både 1930- och 40-talet, men turismen är också viktig med ca 1000 badgäster varje sommar. År 1930 anläggs ett fri-luftsbad på Fiskholmarna i väster och år 1939 öppnas en badrestaurang. Viken som tidigare delade samhället i två delar har fyllts igen till en hamnplan. Från den anläggs en lång brygga med plats för större fiskebåtar och lastfartyg. Bebyggelsen ligger väl samlad inom området mellan stranden och kyrkan.

Bovallstrand på 1930-talet.

Vilka spår finns kvar från 1910-1950? Hur tydliga är de?

De tydligaste spåren från perioden är:

- Den utfyllda planen och bryggan mitt i samhället.
- Badanläggningen på Fiskeholmen.
- Den fd badrestaurangen.

Hur kan spåren förstöras?

Spåren blir otydliga om:

- Den utfyllda planen bebyggs och bryggan utplånas.
- Badanläggningen förlorar sin funktion.
- Den fd badrestaurangen rivs.

Åren 1950-1980

Fisket går tillbaka. År 1975 finns 10 yrkesfiskare och en räktrålarare kvar i samhället. Badrestaurangen och konservenfabriken är nedlagda. Några arbetsplatser finns kvar liksom livsmedelsbutik och post finns fortfarande kvar, men övrig service och arbetstillfällen finns i Hunnebostrand eller Kungshamn. Många av de äldre husen, flera sjöbodar och den tidigare restaurangen blir successivt sommarbostäder. Befolkningsminskningen hejdas dock sedan områden med nya bostadshus tillkommit öster och söder om den äldre bebyggelsen.

Bovallstrand på 1970-talet.

Vilka spår finns kvar från 1950-1980? Hur tydliga är de?

De tydligaste spåren från perioden är:

- Fritidshuset i utkanten av den äldre bebyggelsen.
- Sjöbodar omvandlade till bostäder.
- Bostadsområden utanför det gamla samhället.

Hur kan spåren förstöras?

Spåren blir otydliga om:

- Tidstypiska tillskott ändrar karaktär.

Åren 1980 – 2010

Befolkningen i Bovallstrand minskade kraftigt under mitten av 1900-talet då fisket och stenindustrin gick tillbaka. Sedan 1980 bor ca 480 personer permanent i samhället, där nya bostäder uppförts utanför den gamla kärnan. Där finns fortfarande en livsmedelsbutik och en järnaffär nära hamnen. De äldre husen ägs till största delen av fritidsboende. På midsommarafton träffas både helårsboende och sommargäster i parken vid hembydsgården. Flera bryggor för fritidsbåtar har placerats utanför den gamla hamnbryggan.

På 1970-talet klättrade bostadsbebyggelsen på sluttningarna av Gullviksberget i väster ovanför den faluröda raden av sjöbodar vid stranden.

På 1970-talet präglades hamnmiljön nästan enbart av utstickande bryggor och sjöbodar samt pollare för förtöjning av stora båtar.

Den gamla badrestaurangen hade stängts redan på 1970-talet och fritidshuset uppe på Stora Korpåsberget fanns sedan länge.

Bovallstrand 2010.

2010 är bergets siluett fortfarande obruten även om några fritidshus ligger ovanför den äldre bebyggelsen. Sjöbodraden har utökats.

2010 finns sjöbodarna och bryggorna kvar men de har blivit fler och utanför finns långa pontonbryggor för fritidsbåtar.

2010 har badrestaurangen byggts om till fritidslägenheter och nya hus tillkommit vid stranden och på berget.

Åren 1980 – 2010

Den utfyllda planen innanför hamnen fungerade på 1970-talet som parkeringsplats och busshållplats. ICA-butiken låg i bottenvåningen på ett stort dubbelhus.

2010 är hamnplanen fortfarande en stor asfalterad parkeringsplats som sommartid fylls av gästande bilar. ICA-butiken har byggts ut liksom olika caféer.

På 1970-talet fanns en fiskhandel i byggnaden omedelbart innanför den stora bryggan för fiskebåtar. Den asfalterade planen låg ibland helt öde.

2010 har fiskhandeln ersatts av en restaurangbyggnad. Fiskebåtarna har försvunnit, men en kran för upptagning och isättning av fritidsbåtar finns kvar.

Stora dubbelhus med höga stensocklar från sekelskiftet 1900 och framåt låg på 1970-talet i trädgårdar omgivna av trådstaket mellan stenstolpar.

2010 har det kommit fler spjalstaket, tillbyggnader, helt vitmålade hus och mer vegetation, men de huvudsakliga karaktärsdragen är bevarade.

I området med små väl bevarade dubbelhus innanför hamnplanen hade många hus sålts till fritidsboende redan på 1970-talet.

2010 är detaljerna på de gamla husen fortfarande väl bevarade. Flera tomter är inhägnade med spjalstaket och prydda med buskar, blommor och träd.

Värdering

En värdering av bebyggelsemiljön i Bovallstrand kan ske utifrån möjligheterna att förstå och avläsa den historiska utvecklingen vilket hänger samman med vilka kunskapsvärden eller vetenskapliga värden som finns. Värderingen kan också baseras på de möjligheter till upplevelser som miljön erbjuder. Bebyggelsemiljön har också stor betydelse för dem som använder eller brukar den som boende eller näringsidkare.

Samhället mellan bergen i Bovallstrand.

Vetenskapliga eller kunskapsvärden

Kunskapsvärdena handlar om möjligheten att avläsa historien med hjälp av tydliga spår från tiden före 1860, 1860-1910, 1910-1950, 1950-1980.

Värdefulla för bebyggelsemiljön på land i den gamla delen av samhället är:

- De kvarvarande områdena med oregelbundna bebyggelselägen från tiden före 1860 på sluttningarna väster och öster om nuvarande torget.
- Den tidstypiska bostadsbebyggelsen från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet i kvarter med mer regelbundna trädgårdstomter.
- Terrassmurar, trappor, grindstolpar och verandapelare av huggen sten.
- Den utfyllda planen mitt i samhället.
- Omgivande obebyggda berg.

Värdefulla för hamnmiljön är:

- Hamnlägena från tiden före 1860 nedanför bergen med bodar och bryggor på båda sidor om den nuvarande huvudbryggan.

- Den tidstypiska bodbebyggelsen från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.
- Den långa bryggan mitt i hamnen.
- Badanläggningen på Badholmen.
- Den f d badrestaurangen.

Upplevelsevärden

Upplevelsevärdena är de komponenter i miljön som uppskattas av heltids- och deltidsboende, näringsidkare och besökare.

För allas upplevelse av landskapet och bebyggelsemiljön i den äldsta delen av Bovallstrand som helhet är det värdefullt att:

- Den väl samlade äldre bostadsbebyggelsen i Bovallstrand präglas dels av områden med oregelbunden bebyggelse från tiden före 1860 på sluttningarna väster och öster om nuvarande torget, dels av tidstypisk bostadsbebyggelse från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet i kvarter med mer regelbundna trädgårdstomter, terrassmurar, trappor, grindstolpar och verandapelare av huggen sten.
- Den utfyllda planen mitt i samhället kan fungera som samhällets torg och mötesplats.
- Omgivande obebyggda berg består som en samlande inramning.

Värdefulla för hamnmiljön är att:

- Den långa och relativt oskyddade strandremsan utmed Bottnafjorden där hamnlägena från tiden före 1860 nedanför bergen med bodar och bryggor på båda sidor om den nuvarande huvudbryggan består.
- Den tidstypiska bodbebyggelsen från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet bevaras.
- Den långa bryggan mitt i hamnen behåller sin funktion.
- Badanläggningen på Badholmen bevaras.
- Den f d badrestaurangen behåller sin ursprungliga karaktär liksom de sjöbodar och magasin som omvandlats till bostäder.

Bruksvärden

För att samhället ska kunna leva vidare är det viktigt att praktiskt, ekonomiskt och socialt kunna bruka eller använda miljön i de äldsta delarna av samhällena.

För boende är det värdefullt att:

- Känna trygghet och kontinuitet i sin hemmiljö.
- Kunna använda bostadshus och sjöbodar på ett rationellt sätt.
- Tillgången på service inte försämras.

För näringsidkare i samhällena är det värdefullt att:

- Förutsättningarna för olika verksamheter inte försämras.
- Förutsättningarna för turism och friluftsliv förstärks.

Sårbarhet

De uppräknade värdena är känsliga eller sårbara för olika typer av förändringar. Det kan handla om utplåning eller omvandling och ändring av användning eller ägoförhållanden.

Nyexploatering av tidigare obebyggda områden på bergen eller utmed stränderna invid de gamla samhällena medför att den för kusten tydliga kontrasten mellan karga och vindpinade bergsområden och tät bebyggelse i skyddade dalgångar försvinner eller att avgränsade traditionella hamnområden i skyddade vikar breder ut så att gränserna suddas ut.

Utplåning som orsakas av förfall eller rivning av byggnader eller anläggningar medför att värdena försvinner helt. Detta kan förhindras med hjälp av regler och bestämmelser i plan- och bygglagen eller lagen om kulturminnen samt olika former av bidrag.

Omvandling kan ske långsamt genom att flera små ändringar görs successivt under en lång tid eller plötslig genom att en genomgripande ombyggnad kommer till stånd. Omvandlingar som har stor påverkan på samhällets karaktär kan regleras av bestämmelser eller rekommendationer enligt plan- och bygglagen.

Ändrad användning sker till exempel genom att en verksamhet läggs ner och ersätts av boende eller annan verksamhet. Detta påverkar trafiken och livet i samhället både på land och till sjöss. Fiskebåtar och redskap har i allt större utsträckning ersatts av fritidsbåtar och fritidsutrustning. Ändrad användning av byggnader kräver olika former av

tillstånd liksom utnyttjande av stränder och vatten för bryggor och tilläggsplatser för andra båtar.

Ändrade ägoförhållanden medför oftast att bostadshus och tomtmark, sjöbodar och bryggor successivt eller snabbt genomgår en "standardhöjning". Försök att undvika försäljning av bostadshus till personer bosatta på annan ort har pågått under lång tid men misslyckats. Försäljning av sjöbodar har reglerats kommunernas sjöbodopolices. För att styra alltför genomgripande omvandlingar krävs därför information om ortens bebyggelsekaraktär och regler enligt plan- och bygglagen.

Vad ska värnas?

Alla epoker? Vissa epoker? Spåren från fisket? Vissa karaktärsdrag? Unika förhållanden?

I Bovallstrand är spåren i landskapet av fiske, sjöfart, turism och stenhuggeri av betydelse för upplevelsen. De består av:

- Det väl samlade äldre samhället med oregelbunden bostadsbebyggelse från tiden före 1860 på sluttningarna väster och öster om nuvarande torget, tidstypisk bostadsbebyggelse från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet i kvarter med mer regelbundna trädgårdstomter med olika spår från stenhuggerperioden.
- Den utfyllda planen som fungerar som samhällets torg och mötesplats.
- Den långa och relativt oskyddade strandremsan utmed Bottnafjorden med hamnen med bodar och bryggor på båda sidor om huvudbryggan samt badanläggningen på Badholmen och den före detta badrestaurangen.
- De omgivande obebyggda bergen och resterna av stenbrottet på Stora Korpåsberget.

De bruksmässiga värdena är viktiga för att den gamla delen av Bovallstrand ska förbli levande.**Det är viktigt att:**

- Känna trygghet och kontinuitet i miljön.
- Tillgången till service inte försämras.
- Förutsättningarna för nya näringar, turism och friluftsliv förstärks och anpassas till platsens förutsättningar.

Hur kan det ske?

Olika möjligheter diskuteras i följande avsnitt.

Slutsatser och rekommendationer för framtiden - steg 4

Översiktsplanering

Översiktsplanen 1990

Kommunens inställning är generellt att kustens bebyggelsetradition ska värnas men att möjligheterna till helårsboende ska stimuleras. Det framgår av texten under rubriken Kulturmiljövård.

”Ny bebyggelse i kustorterna liksom på landsbygden bör, både vad det gäller lokalisering och utformning, ges en karaktär som ansluter till den befintliga. Förändringar och kompletteringar i den äldre bebyggelsen bör ske under sådana former att helhetsintrycket och kulturmiljövårderna behålls. Till ledning har kommunfullmäktige antagit ”Råd och anvisningar för vård av bebyggelsemiljön i kustsamhällena”.

”Kustsamhällena lever sedan många år tillbaka under hotet att allt fler hus endast används för fritidsboende. Detta har speciellt drabbat de äldre delarna av samhällena, vilka förlorat mycket av det sociala liv som är en del av de kulturhistoriska värdena. Möjligheten att vara bofast även inom den äldre bebyggelsen bör därför stimuleras, så att ombyggnader kan ske inom ekonomiskt realistiska ramar, vilka bör beaktas vid bygglovsprövning.”

Om Bovallstrand framhålls att befolkningsutvecklingen är negativ, att viktiga samhällsfunktioner saknas men att reseavståndet till närmsta serviceort är relativt bekvämt. Den äldre delen av samhället utpekade som kulturhistoriskt värdefull där ”Råd och anvisningar för vård av bebyggelsemiljön i tätorterna” bör tillämpas. Tillsvdare ska förslaget till områdesplan användas som stöd för planläggning och bygglovsprövning.

Områdesplanen 1986

De övergripande frågorna är bl a:

- Hur skall läget vid havet tas tillvara och utnyttjas för en positiv utveckling?
- Hur skall miljön tas tillvara och utvecklas för ett attraktivt boende?
- Hur skall problemen med omvandling till fritidshus tacklas?
- Hur skall turismen utvecklas?

Som positiva miljövärden anges främst anknytningen till vattnet särskilt i de delar av samhället

som vetter mot Bottnafjorden. Det framhålls att landskapets huvuddrag är oföränderliga men att de kan påverkas negativt redan av ganska små ingrepp. Det anses därför viktigt att ta fasta på och behålla landskapets karaktär som gör orten unik.

Under rubriken Kulturminnesvård nämns att Bohusläns Museum bedömer att den täthet och enhetliga karaktär, som bebyggelsen har i samhällets centrala delar, motiverar att området betraktas som riksintressant. För detta område föreslår museet att en s.k. bevarandeplan upprättas.

Kommunens målsättning för bebyggelsemiljö är en anpassning av nybebyggelse till det befintliga samhällets utseende, naturbetingelser och levnadsmonster naturlig och önskvärd.

Anpassningen bör ske med tre motiv som grund:

- ”Den äldre bebyggelsen minner om samhällets ursprung, om det liv och arbete som grundlagt dess välfärd. Den är en del av kulturarvet. **Historien** och kunskapen om det förgångna är nödvändigt för att vi skall kunna komma framåt.
- Den äldre bebyggelsen är ett resultat av en hundraårig **tradition** och kunnande om boende och samhällsbyggande. Här finns mycket att lära om hur man formar en väl sammanhållen tätort i ett kustnära läge.
- Den äldre bebyggelsen står i ett **harmoniskt förhållande till** det omgivande **landskapet**. Nybebyggelse och ombyggnader bör lokaliseras och gestaltas så att detta förhållande även fortsättningsvis kan upprätthållas.”

Vid kommande detaljplanearbete bör man utarbeta sådana regler för husplanering, hushöjder, takvinklar, material och färgsättning att anpassning till just det områdets förutsättningar kan ske.

Bovallstrandsborna är på 1980-talet i övervägande utsträckning hänvisade till arbetsplatser utanför orten för sin utkomst. För att behålla underlag för service och för att stärka orten för boende året runt satsas i planen på kontinuerlig utbyggnad av nya helårsbostäder.

Översiktsplanen 2004

Som övergripande mål framhålls för Bygg & boende bl a:

- Tydliggöra vilka områden som skall bevaras/exploateras i framtiden.
- Vid planläggning och i varje enskilt fall skall hänsyn tas till naturens förutsättningar.
- Arbeta för varsam ombyggnad i tätorter med kulturhistorisk bebyggelse.

Som ambitioner för kulturmiljövård anges allmänt:

"Kulturmiljö är vår gemensamma historia så som den avspeglar sig i landskapet och bebyggelsen. För Sotenäs är urvalet en direkt följd av kommunens näringar och bosättningsmönster. Fiskesamhällena och stenhuggeriverksamheten är de mer utmärkande karaktärsdragen i Sotenäs kommun.

*Kulturmiljövård syftar framför allt till att skydda karaktärsdrag och sammanhang i kulturmiljön. En välbevarad mangårdsbyggnad kan, som exempel, förlora stora delar av sitt värde om ekonomibyggnaderna förfaller och det öppna landskapet runt gården växer igen. De områden som behandlas i översiktsplanen är oftast hela miljöer där **helheten** är det viktiga."*

För kommunen är de värdefulla kulturmiljöerna en stor tillgång. Den kan, tillsammans med andra tillgångar ge stora kvalitéer i boendet.

En rik kulturmiljö lockar också människor till kommunen och är därför viktig för turistnäringen.

Kommunen är angelägen om att en fördjupad dokumentation av kulturmiljöerna görs - såväl av kustens bebyggelseområden som det småskaliga kulturlandskapet - i syfte både att tjäna som underlag för ett säkerställande och för analys av miljömålet God bebyggd miljö."

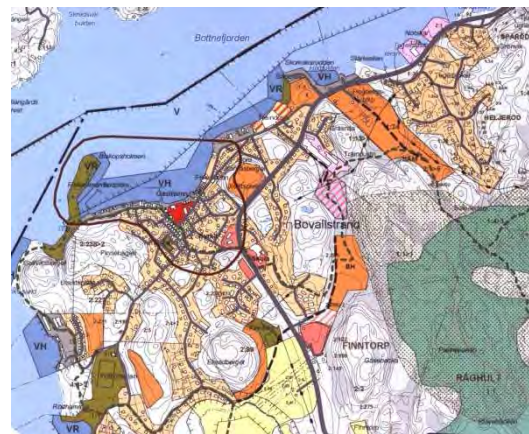
Som ett led i strävan att värna kustbebyggelsens stora värden och samtidigt uppmärksamma kommunmedborgarna på dessa värden, har den Internetbaserade skriften "Bebyggelsevård, råd och riktlinjer för nybyggnad och ombyggnad av småhus i Sotenäs kommun" tagits fram av kommunen.

Kommunens tar i översiktsplanen ställning till att

möjligheten ska bevaras att direkt i landskap, bebyggelse och lämningar kunna läsa kommunens historia samt att få insikt i olika tiders livsformer.

Ny bebyggelse i kustorterna liksom på landsbygden bör, både vad gäller lokalisering och utformning, ges en karaktär som ansluter till den befintliga. Förändringar och kompletteringar i den äldre bebyggelsen bör ske under sådana former att helhetsintrycket och kulturmiljövärdena bibehålls.

De utpekade särskilt värdefulla kulturmiljöerna i de äldre samhällskärnorna bör säkerställas inom ramen för arbete med anpassning av gällande detaljplaner till dagens faktiska förhållanden. Planläggning och bygglovprövning inom dessa miljöer bör utföras av arkitektoniskt och kulturhistoriskt kompetent expertis. Bovallstrand är ett av dessa områden.

Utdrag ur Översiktsplanen 2004.

För Bovallstrand anges ingen radikalt förändrad bebyggelsestruktur eftersom mark för utbyggnad av nya bostäder finns inom områden med tidigare fastställda planer. Kommunens ambition är också att se över gällande planer för den befintliga bebyggelsen mellan Badholmarna och Skomakarudden.

För den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i den äldsta delen av samhället hänvisas till skriften med råd och riktlinjer.

Översiktsplanen 2010

I översiktsplanen nämns att de värdefulla kulturmiljöerna är en stor tillgång för kommunen. De kan, tillsammans med andra tillgångar ge stora kvaliteter i boendet. En rik kulturmiljö anses också locka också människor till kommunen och är därför viktig för besöksnäringen.

Skriften *Bygg med känsla* lyfts fram. Den har tagits fram av kommunen som ett led i strävan att värna om kustbebyggelsens stora värden och samtidigt uppmärksamma kommunmedborgarna på dessa värden, Skriften innehåller fakta och tankar om arkitektur, estetik och bohuslänska förhållanden, kombinerat med anvisningar för hur man bör behandla gamla hus för att värna om deras kulturvärden.

Ett kulturmiljöunderlag togs fram av Bohusläns museum under hösten 2009. Det ger en samlad och uppdaterad bild av kommunens kulturmiljöer och deras värden. Detta underlag ska fungera som utgångspunkt för ett kulturmiljöprogram. Ett antal värdefulla kulturmiljöer har pekats ut. Däribland:

Bovallstrand

Den äldre bostadsbebyggelsen i Bovallstrand är enhetlig i storlek och husens tillkomstperiod är med några undantag 1800- talets senare del och början av 1900-talet.

Vägnätet samt tomternas små trädgårdar skapar miljöns egenart. Den äldre bebyggelsen är ofta försedd med fina snickerier. Detaljer i granit minner om stenhuggeriverksamheten.

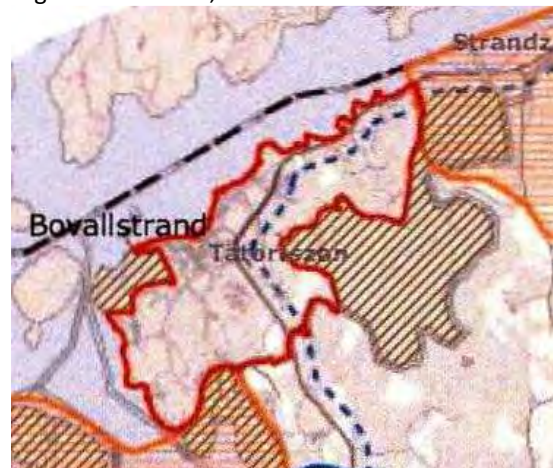
Andra värdefulla inslag är kyrkan, den mycket välbevarade badanläggningen Badholmarna från 1930-talet med sina omklädningshytter, gångbroar m m. Därtill bör framhållas sjöbodsraden väster om busstorget samt de mäktiga stenupplag som kantar den sentida genomfartsleden, vilka bevarar minnet av samhällets anknytning till granitindustrin.

Besöksnäringen uppmärksammas som en betydande och växande näringsgren med mycket stor utvecklingspotential. Det unika landskapet med goda förutsättningar för rekreation, upplevelser och friluftsliv samt tätorternas karaktäristiska bebyggelsemiljöer är viktiga förutsättningar för besöksnäringen.

Bland förutsättningarna för en god livsmiljö i tätort anges bl a bevarade bebyggelsemiljöer av stort kulturhistoriskt värde på den positiva sidan medan

minskande befolkning och utdöende tätortskärnor uppräknas på den negativa sidan. Bland tätorterna beskrivs Bovallstrand som ett småskaligt och väl sammanhållet tätortsområde. Småskaligheten medför närhet till skola och service, även om servicefunktionerna är begränsade.

Bovallstrand hänger visuellt och sjöledes samman med Gerlesborg och Skärholmen med Bottnafjorden som ett samlande elementet. Tillgängligheten till E6:an är mycket god. Samhällstrukturen är väl sammanhållen men centrum avfolkas väsentligt under vinterhalvåret och befolkningsunderlaget är begränsat till skola, service mm.

Utdrag ur Öp 2010

Det nya kulturmiljöprogrammet ska presentera de kulturhistoriska värden och miljöer och förmedla hur dessa miljöer ska förvaltas och utvecklas. Kulturmiljöerna bör ses som en värdefull tillgång både för boende och besökare.

Vid arbetet med FÖP:ar för tätortsområdena bör inventeringar göras inom de utpekade värdefulla miljöerna. Inventering bör innehålla beskrivningar av bebyggelsens struktur, bebyggelsen, mellanrummen; allmänningarnas funktion, gatornas utformning mm. Hänsyn till dessa värden ska kunna tas i ett tidigt skede av planeringsprocessen men inte utgöra hinder för utveckling av områdets kvalitet och attraktivitet.

Som framtida förutsättningar för Bovallstrand gäller: Småskaligheten och den väl sammanhållna bebyggelsestrukturen ska värnas inom området. Inom de centrala delarna finns flera områden som ska prövas för förtätning. Större, sammanhängande utvecklingsområden finns främst i de östra och norra delarna.

Råd och riktlinjer för nybyggnad och ombyggnad av småhus i Sotenäs kommun

Skriften som är internetbaserad syftar enligt förordet till att vara en inspirerande vägledning för den som ska bygga.

I det första avsnittet som handlar om estetik, arkitektur och bohusslänska förhållanden framhålls vikten av att bygga nytt med estetisk kvalitet i samklang med naturen och den äldre bebyggelsen.

Det andra avsnittet innehåller konkreta råd om vård av äldre hus. Det handlar om underhåll, tillbyggnader, balkonger och verandor, fasader, målning och färgsättning, snickeridetaljer, fönster, grunder, tak, interiörer och trädgårdar. Huvudbudskapet är att respektera den ursprungliga bebyggelsens karaktärsdrag.

Den lokala bebyggelsehistorien beskrivs i avsnitt tre. I texten ingår tidiga planeringsformer, äldre hustyper, kustsamhällets utveckling under 1900-talet samt typhus och bohusslänska förhållanden.

Avsnitt fyra Se platsen handlar om att förhålla sig till Sotenäs olika miljöer, kustsamhällets äldre och nyare delar, kustnära lägen utanför tätorter samt inlandet.

Att bygga nytt i känsliga lägen är avsnitt fem. Där ingår: Bygg i harmoni med landskapet, Rummet mellan byggnaderna, Arkitektens roll i småhusbyggnaden och Nya byggnaders formspråk.

Skriften avslutas med anvisningar om var det finns vidare information och en litteraturlista.

Det framgår inte om skriften är antagen som en del av översiktsplanen eller om den enbart anses vara en fristående informationsskrift.

Detaljplanering

Gällande detaljplan för varvet, Klev 2:2 m.fl. Bovallstrand, Sotenäs kommun

Längs hela Bohuskusten är idag efterfrågan stor på hamnplatser för fritidsbåtar med möjligheter till förvaring och service av båtar samt olika former av fritidsboende.

Den aktuella detaljplanen följer målsättningarna för byggande och kulturmiljövård i Öp 2004. Detaljplaneområdet ligger i södra delen av Bovallstrand väster om fotbollsplanen Stensnäsullen och invid Varvet i Klev. Där finns båtbygggar, hallar för vinterförvaring av båtar, 37 vita fritidshus och 30 faluröda sjöbodor med tegeltak samt en bod med duschar och toaletter. Varvsägaren vill öka exploateringen och bl.a. uppföra fem nya högt belägna parhus.

Detaljplanens syfte är att tillgodose den stora efterfrågan på fritidsboende och ge en möjlighet till utveckling av varvsverksamheten. Detta överensstämmer med översiktsplanen från 2004.

I planbeskrivningen citeras PBL 3 kap 1§:

"Byggnaderna ska placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och ger en god helhetsverkan."

Planförfattaren anser att *"de nya byggnaderna ska placeras så att de nya husen inte blir alltför dominerande i terrängen och att de inte förstör hela utsikten för den befintliga bebyggelsen"*. Stor omsorg bör läggas ned på utformningen så att de nya byggnaderna blir ändamålsenliga och anpassade till miljö, natur och landskap. Eftersom den befintliga varvsmiljön inte utpekats som en kulturmiljö krävs endast anpassning till natur och landskap.

För att undvika att den nya bebyggelsen ska dominera landskapsbilden och intrycket från sjösidan föreslås fasadfärger och takmaterial som smälter in i omgivande natur. Ambitionen är att den bebyggelsen inte ska ge sken av att vara traditionell utan att den ska vara variationsrik och upplevelsemässigt sammanhållen.

Sektion genom området

De nya husen når ovanför marknivån med hjälp av souterränglösningar. De ska ha pulpettak och följa marklutningen åt öster för att bli mindre påträngande för befintliga hus. Trä eller andra naturmate-

rial ska användas med fasadfärg anpassad till omgivande natur och mörka tak. De nya husen kommer att byggas i det område som i sin helhet är av riksintresse enligt 4 kap miljöbalken för sina natur- och kulturmiljövärden. I planbeskrivningen bedöms den föreslagna bebyggelsen inte ha någon inverkan på miljön i Bovallstrand i stort men den kommer att synas från havet. Den föreslagna exploateringen bedöms av planförfattaren "vara acceptabel med tanke på landskapsbilden".

Övervägandena i detaljplanen aktualiserar frågan om vilka egenskaper som karakteriserar landskapsbilden i norra Bohuslän och hur kommunerna på ett långsiktigt hållbart sätt ska förvalta och utveckla dessa egenskaper.

Kulturmiljöprogram

Kulturmiljöer i Sotenäs kommun – utkast 2009 Bovallstrand

Fiske- och stenhuggarsamhälle med unik badanläggning från 1930-talet.

Samhället är beläget vid Bottnafjordens inlopp invid en skyddad naturhamn.

Samhället finns belagt i skriftliga källor redan under slutet av 1500-talet. Det byggdes upp på mark under gården Finntorp strax söder om samhället. Befolkningen var dock mycket liten långt fram i tiden och så sent som i mitten av 1800-talet bodde här endast 20 familjer. Det förbättrade fisket, stenhuggerverksamhet i grannskapet samt utskieppningen av sten fick dock befolkningens mängd att öka under senare delen av 1800-talet. Ett stort stenbrott fanns i Stora Korpåsberget i direkt anslutning till samhället som drevs av AB Kullgrens Enka. Bovallstrand blev municipalsamhälle år 1903. Kyrkan och skolan uppfördes 1917-18.

Samhället som växte fram präglades av det sena 1800-talets och det tidiga 1900-talets bebyggelse som ligger insprängs mellan bergen. Många av bostadshusen har bevarat mycket av deras ursprungsprägel. Sjöbodarnas från samma tid ligger relativt koncentrerade i den västra delen av samhället och är relativt välbevarade.

Turismen blev redan under det tidiga 1900-talet en näring av viss betydelse och 1909 skapades Bovall-

strands badinrättning med badhus och hotell. 1930 skapades ett friluftsbad i tidens anda på Fiskholmen i den västra delen av samhället.

Kulturarhistoriska värden och kvaliteter: Den äldre bostadsbebyggelsen i Bovallstrand är enhetlig i storlek och husens tillkomstperiod är med några undantag 1800-talets senare del och början av 1900-talet. Vägnätet samt tomternas små trädgårdar skapar miljöns egenart. Den äldre bebyggelsen är ofta försedd med fina snickerier. Detaljer i granit minner om stenhuggerverksamheten.

Andra värdebärare är kyrkan, den mycket väl bevarade badanläggningen Badholmen från 1930-talet med sina omklädningshytter, gångbroar mm. Därtill bör framhållas sjöbodraden väster om busstorget samt de mäktiga stenupplag som kantar den sentida genomfartsleden vilka bevarar minnet av samhällets anknypning till stenindustrin.

Den föreslagna avgränsningen av området av kulturhistoriskt värde.

Rekommendationer

Bovallstrand

Den äldre bostadsbebyggelsen i Bovallstrand är enhetlig i storlek och husens tillkomstperiod är med några undantag 1800- talets senare del och början av 1900-talet.

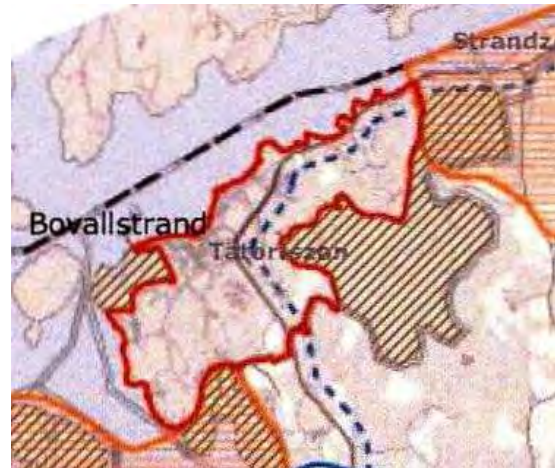
Vägnätet samt tomternas små trädgårdar skapar miljöns egenart. Den äldre bebyggelsen är ofta försedd med fina snickerier. Detaljer i granit minner om stenhuggeriverksamheten.

Andra värdefulla inslag är kyrkan, den mycket välbevarade badanläggningen Badholmarna från 1930-talet med sina omklädningshytter, gångbroar m m. Därtill bör framhållas sjöbodsraden väster om busstorget samt de mäktiga stenupplag som kantar den sentida genomfartsleden, vilka bevarar minnet av samhällets anknytning till granitindustrin.

Besöksnäringen uppmärksammas som en betydande och växande näringsgren med mycket stor utvecklingspotential. Det unika landskapet med goda förutsättningar för rekreation, upplevelser och friluftsliv samt tätorternas karaktäristiska bebyggelsemiljöer är viktiga förutsättningar för besöksnäringen.

Bland förutsättningarna för en god livsmiljö i tätort anges bl a bevarade bebyggelsemiljöer av stort kulturhistoriskt värde på den positiva sidan medan minskande befolkning och utdöende tätortskärnor uppräknas på den negativa sidan. Bland tätorterna beskrivs Bovallstrand som ett småskaligt och väl sammanhållet tätortsområde. Småskaligheten medför närhet till skola och service, även om servicefunktionerna är begränsade.

Bovallstrand hänger visuellt och sjöledes samman med Gerlesborg och Skärholmen med Bottnafjorden som ett samlande elementet. Tillgängligheten till E6:an är mycket god. Samhällstrukturen är väl sammanhållen men centrum avfolkas väsentligt under vinterhalvåret och befolkningsunderlaget är begränsat till skola, service mm.

Utdrag ur Öp 2010

Det nya kulturmiljöprogrammet ska presentera de kulturhistoriska värden och miljöer och förmedla hur dessa miljöer ska förvaltas och utvecklas. Kulturmiljöerna bör ses som en värdefull tillgång både för boende och besökare.

Vid arbetet med FÖP:ar för tätortsområdena bör inventeringar göras inom de utpekade värdefulla miljöerna. Inventering bör innehålla beskrivningar av bebyggelsens struktur, bebyggelsen, mellanrummen; allmänningarnas funktion, gatornas utformning mm. Hänsyn till dessa värden ska kunna tas i ett tidigt skede av planeringsprocessen men inte utgöra hinder för utveckling av områdets kvalitet och attraktivitet.

Som framtida förutsättningar för Bovallstrand gäller: Småskaligheten och den väl sammanhållna bebyggelsestrukturen ska värnas inom området. Inom de centrala delarna finns flera områden som ska prövas för förtätning. Större, sammanhängande utvecklingsområden finns främst i de östra och norra delarna.

Bovallstrand är ett samhälle med väl bevarad och väl samlad äldre bebyggelse präglad av fiske-, sjöfart, stenhuggeri och turism. Stora delar är sedan länge sommarbostäder men samhällets kommersiella centrum ligger fortfarande vid torget innanför hamnen.

Kommunen har ambitioner dels att komplettera det gamla samhället med nya bostadsområden för att kunna behålla denna service dels att se över den gällande detaljplanen för den äldre bebyggelsen. Inom området finns också stor efterfrågan på båtplatser för fritidsbåtar.

Utdrag ur Öp 2010

Bebyggelsen i gamla Bovallstrand är mycket väl samlad mellan Stora Korpåsberget, Gullviksberget och berget söder om kyrkan så som det varit sedan början av 1900-talet. De närmsta bergen bör därför inte bebyggas.

Huvuddelen av bebyggelsen i gamla Bovallstrand är tillkommen mellan 1890- och 1930-talen och karaktären är jämförelsevis väl bevarad. Förmögna sommargäster med liten känsla för ortens särart sätter dock gärna en generell prägel på sina hus oavsett den lokala identiteten.

Omvandlingen av hamnmiljön i Bovallstrand har pågått länge i form av ändrad användning av sjöbodnar, magasin och andra byggnader till bostäder. I många fall behålls den traditionella sjöbodkaraktären med faluröda fasader, tegelröda tak och stora portar. I andra fall görs ombyggnader med ett nutida "allmängiltigt" formspråk med grå fasader och mörka tak mm, likt det som förekommer i andra orter.

Under senare år har efterfrågan på förtöjningsplatser för fritidsbåtar medfört att pontonbryggor lagts ut inom det område som historiskt varit förtöjningsplats för större segelfartyg. Den öppna kontakten mellan bryggorna vid stranden och fjordens vatten har brutits.

Förslag till avgränsning av området för hänsyn till kulturhistoriska värden

Bebyggelsen i gamla Bovallstrand är mycket väl samlad och karaktären är jämförelsevis väl bevarad.

Det är därför av stor betydelse att gällande detaljplan snarast kompletteras med utformningsbestämmelser som förhindrar förvanskande om- och tillbyggnader, då husen byter ägare.

Omvandlingen av hamnmiljön i Bovallstrand har pågått länge i form av ändrad användning av sjöbodnar, magasin och andra byggnader till bostäder. Det är därför viktigt att utformningsbestämmelser tillkommer även för hamnbebyggelsen. Även utplaceringen av bryggor och förtöjningsplatser bör planeras och diskuteras ur landskapsbildssynpunkt när översyn av gällande detaljplaner blir aktuell.

Rekommendationer för Bovallstrand

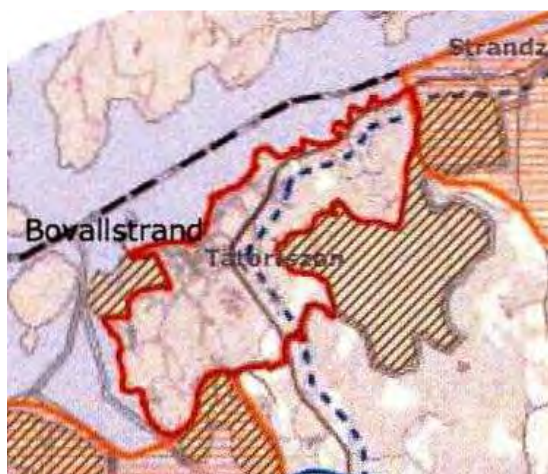
Bovallstrand är ett samhälle präglad av fiske, sjöfart, stenhuggeri och turism. Bebyggelsen i gamla Bovallstrand är mycket väl samlad mellan Stora Korpåsberget, Gullviksberget och berget söder om kyrkan. Huvuddelen av bebyggelsen i gamla Bovallstrand är tillkommen mellan 1890- och 1930-talen och karaktären är jämförelsevis väl bevarad.

Hamnmiljön i Bovallstrand har delvis omvandlats i form av om- och tillbyggnad av sjöbodrar, magasin och andra byggnader. Under senare år har antalet förtöjningsplatser för fritidsbåtar ökat och kontakten mellan bryggorna vid stranden och fjordens vatten har delvis brutits.

Besöksnäringen uppmärksammas som en betydande och växande näringsgren med mycket stor utvecklingspotential. Det unika landskapet med goda förutsättningar för rekreation, upplevelser och friluftsliv samt tätorternas karaktäristiska bebyggelsemiljöer är viktiga förutsättningar för besöksnäringen.

Bland förutsättningarna för en god livsmiljö i tätort anges bl a bevarade bebyggelsemiljöer av stort kulturhistoriskt värde på den positiva sidan medan minskande befolkning och utdöende tätortskärnor uppräknas på den negativa sidan. Bland tätorterna beskrivs

Bovallstrand som ett väl sammanhållet tätortsområde med skola och begränsad service. Centrum avfolkas väsentligt under vinterhalvåret. Kommunen avser undersöka förtätning i centrala områden och nyexploatering i de östra och norra delarna.

Utdrag ur Öp 2010

Bovallstrand anges i översiktsplanen som en av de kulturmiljöer som bör ses som en värdefull tillgång för boende och besökare.

Förslag till avgränsning av området för hänsyn till kulturhistoriska värden

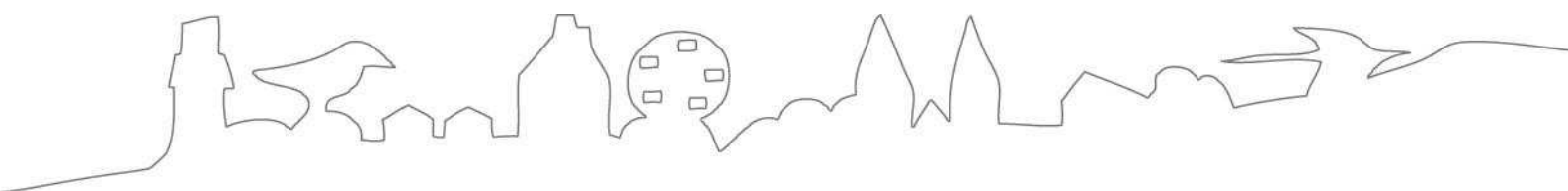
Bebyggelsen i gamla Bovallstrand är mycket väl samlad och karaktären är jämförelsevis väl bevarad. Om samhället ska kunna behålla sin kulturhistoriska karaktär är det viktigt att både kunskaps-, upplevelse- och bruksvärden och karaktärsdrag från olika tidsperioder tas tillvara.

För att bebyggelsens karaktärsdrag ska kunna tas till vara i Bovallstrand bör en byggnadsinventering genomföras inom den centrala delen av samhället.

I en fördjupning av översiktsplanen för tätorten bör markeras vilka enstaka byggnader eller sammanhängande miljöer som enligt PBL 3kap 12§ har stort kulturhistoriskt värde.

Rekommendationer för hur olika karaktärsdrag kan bevaras och utvecklas bör framgå av ett miljöprogram knutet till den fördjupade översiktsplanen.

Vid nyexploatering bör obebyggda höjdlägen och värdefulla stenbrottsområden undvikas.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN